

людина стає все менш залежною від загальноприйнятих, традиційних думок в отриманні та інтерпретації інформації, оскільки формується безпосередній зв'язок між особистістю та джерелом інформації. Це свідчить про зростаючий процес індивідуалізації в сучасному суспільстві, що розуміється як звільнення людини від соціальних детермінацій. Суспільство як система, що забезпечує міцні форми соціальної ідентичності, руйнується, а життєвий простір створює нові форми ідентичності, нові спільноти, межі яких легко проникні та рухливі.

У таких умовах ідентичність інтелектуального потенціалу перетворюється з заданості на завдання, яке вона повинна вирішити самостійно. З'являється креативна сутність, яка, руйнуючи існуючі основи самокатегоризації, конструює нові суспільні відносини та власну ідентичність, що сприяє розвитку інтелектуального потенціалу.

Видається важливим дослідити механізми ідентифікації в суспільстві, яке створює необмежені можливості для самоконструювання особистості, з одного боку розширюючи простір ідентифікації, а з іншого – звужуючи саму ідентичність за рахунок вибір дедалі вужчих культурних ніш для самоідентифікації. Останнє часто призводить до фрагментації особистості та появи множинних ідентичностей, які вперше в історії починають сприйматися як норма.

Спостерігаючи за можливістю, яка відкривається перед індивідом самостійно формувати свої уявлення про навколишній світ на основі індивідуальних образів, взятих з інформаційного простору та вільних від ідеологічно усталених моделей поведінки, дослідники приходять до висновку, що такого явища як масового не існує.

Список використаних джерел

1. Прохорова В., Чобіток В. Інтелектуалізація управлінських процесів як детермінантно-мотиваційна основа бізнес-моделі підприємств. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки». 2020. № 2 (144). С. 65-75.
2. Чобіток В. І., Бірюкова К. В., Старенков Д. О. Актуалізація розвитку інформаційної економіки в умовах глобальних трансформацій. Бізнес Інформ, № 10, 2021. С. 135-143. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-135-143>.

УДК 1 (091)

Ягодзінський С.М.,

*д-р філос. наук, професор, проректор
ПВНЗ «Європейський університет»*

Тимошенко А.О.,

*д-р економ. наук, доцент, проректор
ПВНЗ «Європейський університет»*

Козинець А.О.,

*завідувач навчальної частини
ПВНЗ «Європейський університет»*

ЦИФРОВА РЕВОЛЮЦІЯ В ОСВІТІ: ВІД КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ ДО ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТА НАЗАД

Назва доповіді відсилає до відомого роману Джона Толкіна «The Hobbit or There and Back Again» (Хоббіт: подорож туди і назад). У ній автор розповідає історію Більбо Торбіна, який вів спокійне й розмірене життя, допоки до нього не завітав чарівник Гендальф. Відтоді життя Більбо змінилось назавжди – небезпеки йшли поряд із цікавістю, пригоди – з можливостями, а горизонти відкривали небачене раніше. Повернувшись додому, Більбо Торбін

намагався поновити попередній стиль життя, але марно – пережите, здобуте у процесі подорожі унеможлиблювало відновлення розміреного, спокійного темпу.

Схожа історія сталась із впровадженням в освіті інформаційних технологій. В унормоване професійне життя педагогів – вчителів, викладачів, науково-педагогічних працівників – на початку 2000-их років ввірвались інформаційні технології. Поява текстових і графічних редакторів, електронних таблиць, баз даних, сотень професійних програм змушували працівників освіти виходити із зони їх комфорту, перенавчатись, знаходити можливості імплементації новітніх технологій в навчальний процес. Стверджувати, що цифрова трансформація в освіті відбувалась легко та позитивно сприймалась усіма – означає спотворювати істину. Цифрова трансформація на додачу виявилась ще й не-еволюційною за своїм характером, а тому через короткий термін освітяни та здобувачі освіти різних рівнів опинились у новому освітньому просторі. Цей простір був наповнений комп'ютерною технікою (аналог магів, ельфів, гоблінів, назгулів), яка когось чарувала, інших лякала. Але всі розуміли – життя ніколи колишнім не буде.

Описаний період цифрової трансформації називають комп'ютеризацією. Прикметною особливістю цього процесу стало кількісне накопичення техніки – комп'ютери, принтери, сканери, серверне й мережеве обладнання та навіть особливі за дизайном меблі – все це стало невід'ємним елементом кафедр, лабораторій, навчальних приміщень, бібліотек, робочих кабінетів. А ось як безпосередньо застосовувались нові технічні можливості – можуть згадати ті, хто працював у вищій школі в період з кінця 90-их по середину нульових років. Частина викладачів – за нашими спостереженнями таких була меншість – шукали способи переформатування форм організації освітнього процесу з урахуванням потенціалу інформаційних систем і технологій. Проте для більшості техніка була скоріше продовженням їхнього тіла – друкували не на машинці, а на комп'ютері плюс принтер; плакати не перемальовували, а ксерокопіювали; обраховували не вручну, а з допомогою пакету Maple; креслили не на нульовці, а в AutoCad. До середини 2000-их комп'ютеризація, доведена до мінімально незворотної критичної маси техніки, дозволила автоматизувати частину процесів, надала небачені раніше можливості з пошуку, обробки та накопичення інформації, сформувала стійку установку на інновації в освіті.

Проте найбільш спостережливі освітяни помітили, що експоненціальний ріст техніки не призводить до фундаментальних змін у навчанні. Методи надання освітніх послуг (а в той час такий термін навіть не вживався – ніхто не хотів сприймати освіту як послугу, адже дивно бути професором і надавати послугу як касир чи сантехнік) не набули суттєво інших форм. Інструменти оновились, а методи – ні. Проблема в тому, що в освітньому дискурсі ні з боку викладацького складу, ні з боку здобувачів навіть не формувався запит на перебудову освітньої архітектури. Викладач, який проводив лекції з використанням не плакатів, а слайдів у програмі типу Power Point, колегами та студентами сприймався як Іллуатар (творець всього у всесвіті Толкіна) та наставник для усієї кафедри. Таким казали – це наш комп'ютерний геній! Геній генієм, але старше покоління при цьому не позбавлялось снобізму в бік інновацій. Останні, як вони вважали, не здатні замінити особливого професорського духу в аудиторії. Все, як в історії Володаря перстнів – небезпеку ніхто не помічає, але вона є, дух її шириться.

Ближче до середини 2010-их стало зрозуміло – потенціал інформаційних систем і технологій в освіті не розкритий. Особливо відчутним це було в системі української освіти. Лише деякі університети і лише з метою забезпечення студентів заочної форми навчання (значно рідше – дистанційної) розгорнули на своїх серверах систему онлайн навчання Moodle (і то – лише в асинхронному режимі). Пізніше до цього були додані інституційні репозиторії,

системи управління проведенням конференцій, системи адміністрування наукових журналів та деякі інші інструменти, які вже не кількісно, а якісно впливали на зміну форм навчального і наукового процесів й у цілому переформатовували стиль та інтер'єр освітнього середовища.

Такий напрям отримав назву інформатизації. Його прикметною особливістю стало інтерактивне і безпосереднє залучення здобувачів до конструювання й споживання освітнього контенту. Все частіше на кафедрах факультетів лунало поняття «індивідуальна освітня траєкторія». Внаслідок чого освіта почала наближатись до реалізації себе як послуги. Послуги, яка може відображати особливі, персональні запити здобувачів без орієнтуру на абстрактного (ідеального в уявленні професорів) усередненого студента.

Інформаційні технології в освіті продемонстрували свою перспективність та потенціал як під час карантину 2020-2023 років, так і в ході повномасштабної війни проти України. Руйнування можливості здійснювати навчальний процес безпосередньо на базі освітніх установ не призвела до краху навчального процесу. Частина закладів освіти – шкіл, коледжів, університетів – вже за кілька тижнів від 24.02.2022 поновили навчання в повноцінному синхронному форматі.

Але, відкривши раніше невідомий світ, ми одразу відчули свою невпевненість перед ним. У час кількісного накопичення комп'ютерної техніки не всі розуміли і приймали її можливості. Тримавши нині в руках потенціал інформаційних технологій, доповнених інтелектуальними системами штучного інтелекту, ми знову, на наше переконання, прагнемо повернутись у знайому, теплу нору хоббіта. Нам не хочеться постійно турбуватись про системи кіберзахисту, оновлення інструментів, форм, засобів, технологій, розробляти й пропонувати шляхи індивідуалізації навчання, доступності освітніх ресурсів, захисту права на інтелектуальну власність та свого права на заробіток в той час, як освітній простір стає максимально відкритим, знання доступними, а інформаційні технології повсюдними. Останні з чаклунства та мега-інновацій перетворюються на «must have». Особливо неприємно для тих, хто ще сумує за особливим професорським духом те, що вказані процеси де-міфологізації інформаційних технологій здійснюються під прямим контролем органів влади.

Інформатизація дійсно має інструменти з розвитку інтелектуального потенціалу суспільства через освіту. Але, як показують результати проведеного авторами цієї роботи соціологічного дослідження, спроби людей усіх вікових категорій повернутись до розміреного й спокійного життя набувають тенденційного характеру. Ми усвідомлюємо, що наше життя, як і життя Більбо Торбіна, ніколи не буде колишнім. Але при цьому чинимо психологічний спротив інноваційним технологіям в різних сферах соціальної реальності (у тому числі й в освіті). Явище зрозуміле, прогнозоване й відповідає людській природі.

Важливо інше. Протяжна у часі комп'ютеризація надавала людям період і простір для адаптації. Ті, хто залишився в освіті, поступово звикали до інноваційності, з часом переносили її елементи не лише у професійне, а й у побутове життя. Та чи залишає людині час для адаптації інформатизація, доповнена неймовірно швидким розвитком інтелектуальних систем (AI)? Чи не стане темп інкорпорування інтелектуальних технологій у тло соціальної дійсності причиною втрати людиною відчуття своєї присутності в актуальних подіях? Чи не сформує він бажання відсторонитись, або – що більш небезпечно – відчуття відсталості. І чим далі – тим цей розрив буде поглиблюватись, призводячи, на наш погляд, до суттєвої трансформації соціальної ієрархії, в якій освіта для частини стане зайвою, неприбутковою та незрозумілою послугою.